

УДК 343.34:331

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313.2019.7.38>**Людмила Літвін,**

канд. юрид. наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права та процесу

Національної академії Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького

Геннадій Мельник,

заступник начальника Управління – начальник відділу боротьби

з корупцією та організованою злочинністю

Служби безпеки України у Хмельницькій області

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОРУШЕНЬ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

У статті на підставі кримінально-правового аналізу та судової практики визначено структуру криміналістичної характеристики незаконного переправлення осіб через державний кордон та незаконного перетинання державного кордону України. Проведено аналіз та визначено особливості найбільш дієвих елементів даних видів криміналістичних характеристик, якими є спосіб вчинення злочину, слідова картина та суб'єкт вчинення кримінального правопорушення. Вивчення способу порушень державного кордону дозволило встановити прямий зв'язок зі слідовою картиною кримінального правопорушення. Аналіз способів переправлення осіб через державний кордон України дав змогу визначити критерії їх класифікації та охарактеризувати сучасні способи незаконного переправлення осіб. Злочинна діяльність, пов'язана з переправленням осіб через державний кордон, свідчить про те, що способи незаконного переправлення осіб через державний кордон постійно вдосконалюються та розробляються принципово нові, які покликані мінімізувати ефективну діяльність правоохоронних органів. Особливістю слідової картини незаконного переправлення осіб є те, що вона відображає дії осіб, причетних до переправлення, та дії порушників державного кордону від початку реалізації злочинного наміру і до його завершення. Слідову картину незаконного перетинання державного кордону становлять сліди порушення державного кордону під час перетинання, під час приховування та під час затримання порушника державного кордону. Щодо особливостей суб'єктного складу криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із незаконним переправленням осіб через державний кордон, то виділяється відсутність предмета посягання, потерпілого та наявність, крім особи злочинця, особи порушника (нелегального мігранта). При цьому особу злочинця можна умовно класифікувати: на організаторів; «вербувальників»; осіб, які виконують функцію забезпечення, та переправників.

Ключові слова: криміналістична характеристика порушень державного кордону, спосіб вчинення злочину, особа порушника, слідова картина порушень державного кордону.

Постановка проблеми. Ефективність застосування кримінально-правових норм залежить від взаємозв'язку слідчої діяльності зі своєчасним впровадженням криміналістичних досліджень щодо відповідного предмета.

Цей зв'язок є беззаперечним, безперервним та вимагає постійного дослідження й удосконалення. Проте сьогодні простежується тенденція хронічного відставання наукових розробок проблем, що стосуються сучасних потреб слідчої практики, а ті дослідження, які здійснені, на жаль, не завжди своєчасно або взагалі не впроваджуються в практичну діяльність слідчого [1]. Методика розслідування порушень державного кордо-

ну не є винятком. Відповідно до вимог сьогодення законодавець встановив кримінальну відповідальність за такі найбільш суспільно небезпечні порушення державного кордону, як: незаконне переправлення осіб через державний кордон України (ст. 332 КК України), незаконне перетинання державного кордону (ст. 332-2 КК України) [2].

Тому, вивчаючи саме охорону державного кордону України, ми окреслимо наше дослідження в межах кримінальних правопорушень, передбачених ст. 332 та 332-2 КК України.

Аналіз останніх публікацій. В юридичній літературі окремі аспекти щодо методики розслідування злочинів взагалі та

порушень державного кордону зокрема у своїх працях розкривали вчені України й інших держав: О. Ф. Бантишев, Ю. О. Данилевська [3], І. К. Василенко, Я. С. Величкін, І. В. Гора, Л. В. Дорош [4], В. А. Колесник, Л. Ю. Капітанчук [5], Г. М. Лапшин, О. П. Левченко, Ю. І. Літвін [6], О. В. Мельник, О. І. Онисько, А. М. Притула, А. С. Саїнчін [7], Л. Д. Самігін, В. О. Сич [8], А. З. Сорока, В. В. Федосєєв, С. С. Чернявський, Ю. М. Черноус та ін.

Мета статті – на підставі кримінально-правового аналізу та судової практики визначити структуру криміналістичної характеристики незаконного переправлення осіб через державний кордон та незаконного перетинання державного кордону України та розглянути особливості найбільш дієвих її елементів.

Виклад основного матеріалу. Одним з елементів методики розслідування злочину є криміналістична характеристика злочинів, зміст якої включає отриманий у результаті аналізу та узагальнення передового досвіду науково обґрунтований, систематизований опис різноманітних складників і взаємозв'язків між ними, які характерні для підготовки, здійснення і приховування злочинів. Натепер серед учених немає єдиної точки зору стосовно поняття, змісту і значення криміналістичної характеристики злочинів. З огляду на це, ми підтримуємо думку тих авторів, які вважають, що криміналістична характеристика – це робочий інструмент розслідування, а не наукова категорія криміналістики, а тому повинна охоплювати лише ті елементи, які мають чітку пошуково-розшукову спрямованість [9, 10]. Складники криміналістичної характеристики у своїй сукупності повинні виражати суть і зміст злочину, відображати його типові властивості та ознаки, в основі яких має бути вид вчиненого злочину.

Аналіз криміналістичних характеристик злочинів, поглядів науковців щодо їх змісту та структури свідчить про те, що криміналістична характеристика будь-якого виду злочину має певну особливість [11].

Опитування серед практичних працівників Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України показало, що більше 80 % опитаних вважають доцільною розробку та впровадження в практику їхньої діяльності методику розслідування порушень державного кордону, яка б враховувала особливості функціонування системи охорони державного кордону та його окремих ділянок, напрями функціонування каналів нелегальної міграції.

Щодо криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із незаконним переправленням через державний кордон нелегальних мігрантів, то серед таких особливостей виділяється відсутність предмета посягання, потерпілого [6, с. 17] та наявність, крім особи злочинця, особи, яку переправляють (нелегального мігранта) [12, с. 23–24].

Ми вважаємо, що криміналістична характеристика незаконного переправлення осіб через державний кордон повинна містити такі елементи: спосіб вчинення злочину, слідову картину та осіб (причетних до переправлення та самих осіб, яких переправляють).

На думку практичних працівників підрозділів органів внутрішніх справ, органів безпеки та органів охорони державного кордону, серед найбільш значущих елементів криміналістичної характеристики незаконного переправлення осіб через державний кордон України виділяється спосіб вчинення злочину, на що вказали 85,4 % опитаних, особу злочинця зазначили 58,7 % та слідову картину – 34,8 %.

Що ж до опитування працівників органів безпеки, до підслідності яких віднесено розслідування незаконного перетинання державного кордону України з метою заподіяння шкоди інтересам держави <...> (ст. 332-2 КК України), то було виокремлено такі елементи криміналістичної характеристики: особу злочинця (82,8 %), спосіб вчинення злочину (74,3 %), обстановку та обставини вчинення злочину (68,5 %) та слідову картину (46,8 %). Окрім цього, особливостями криміналістичної характеристики порушення державного кордону України є те, що має місце спеціальний суб'єкт злочину, з чітко визначеною метою вчинення кримінального правопорушення – завдання шкоди інтересам держави, а також особа, якій заборонено в'їзд на територію України або представник підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави агресора.

Р. С. Белкін стверджує, що в криміналістичній характеристиці злочинів, окрім даних кримінально-правового і кримінологічного характеру, є лише один справді криміналістичний елемент – спосіб вчинення і приховування злочину, а також залишені сліди [13, с. 222]. Тому, поряд зі способом вчинення злочину як у криміналістичній характеристиці злочинів взагалі, так і в розслідуванні порушень державного кордону України зокрема слідова картина займає чільне місце.

Актуальність дослідження способу скоєння злочину та його особливостей на сучасному етапі протидії злочинності значною мірою зумовлюється професіоналізацією злочинної діяльності, яка тривалий час запе-

речувалася [14, с. 199], та її міжнародним характером, особливо у сфері порушень державного кордону [7; 15].

Криміналісти охоплюють поняттям «спосіб» стадії підготовки і приховування злочину, включаючи місце, час, особливості особи злочинця та ін. Такий підхід до розуміння способу вчинення злочину, не порушуючи суті кримінально-правового поняття способу, вводить у нього елементи, які найбільш повно відображають механізм злочину.

Спосіб вчинення злочину – це центральний елемент у структурі криміналістичної характеристики злочинів [16, с. 6], який дозволяє уповноваженим суб'єктам на підставі знання типових способів вчинення певних видів злочину своєчасно прийняти рішення про початок кримінального провадження і забезпечити його якісне розслідування. Аналіз способів злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним переправленням осіб через державний кордон, свідчить про те, що переправники постійно вживають заходів щодо вдосконалення наявних способів та розробки принципово нових з метою мінімізації ефективності діяльності правоохоронних органів.

Узагальнення способів переправлення осіб через державний кордон України дає підстави для їх класифікації за такими критеріями:

- видом транспортного засобу, який використовувався під час переміщення осіб (залізничний, легковий або вантажний автотранспорт, морський, авіаційний), та іншими засобами, які полегшують перетинання державного кордону;

- технічним забезпеченням порушення державного кордону – перехід в пішому порядку, перепливання, перелаз через підземні ходи;

- кількістю осіб – порушників державного кордону – одиночні чи групі (до 5 чол.; 5 – 10 чол.; 10 – 20; понад 20 осіб);

- правовою підставою переміщення території України:

- нелегальне прибуття – нелегальне вибуття (поза пунктами пропуску через так званий «зелений кордон»; через пункти пропуску за підробленими або недійсними документами; через пункти пропуску з укриттям в конструкційних особливостях транспортних засобів і серед вантажу, з використанням інших способів ухилення від прикордонного контролю;

- легальне прибуття в Україну – нелегальне вибуття – передбачає прибуття в Україну на законних підставах, проте мета поїздки не збігається з метою, вказаною у візі (найчастіше її використовують студенти, члени

релігійних організацій, трудові мігранти і переселенці;

- нелегальне прибуття – легальне вибуття – передбачає прибуття з метою звернення до компетентних органів із клопотанням про надання статусу біженця або офіційного працевлаштування, який дозволяє легалізуватися на території України, використовуючи зв'язки серед національних діаспор (афганської, в'єтнамської, китайської, курдської тощо).

- маршрутом та часом перебування на території України:

- транзит через територію України із використанням її території як транзитної:

- повітряно-залізничний транзитний – для громадян Південно-Східної Азії, Близького і Середнього Сходу (Китай, В'єтнам, Корея, Індія, Шрі-Ланка, Афганістан);

- повітряно-залізнично-пішохідний транзитний – для громадян Іраку, Ірану, Туреччини, Ємену, Йорданії, Лівану, Сирії, Сомалі, Анголи, Заїру;

- повітряно-пішохідно-залізничний транзитний – більшість громадян Лівану прибуває в Україну повітряним шляхом і далі залізницею або пішки прямує до західного кордону [17].

- транзит без осідання:

- швидкий транзит – із країн походження або із сусідніх країн легальне прибуття до РФ під прикриттям туризму, на навчання, в службових або приватних справах; зокрема, авіарейсами до Москви (коротке перебування), залізничним або автомобільним транспортом до кордону з Україною (термін від 3 до 4 діб);

- тривалий транзит – мігрантів нелегально переміщають поетапно, використовуючи автомобільний, залізничний, морський транспорт із країни походження – країн Середньої Азії (Туреччини) до РФ, зокрема до м. Москва або інших міст (термін від 15 до 30 діб);

- транзит з осіданням:

- короткостроковий або довгостроковий; в земляцтвах або поза земляцтвами [18, с. 43].

Вплив ряду чинників на злочинну діяльність у сфері незаконного переправлення осіб через державний кордон призвів до зміни способів переправлення через територію України. Так, нині вони характеризуються:

- використанням сучасних засобів навігації; «безконтактним» керівництвом переправлення осіб з боку організаторів;

- переправленням без наявності будь-яких офіційних документів;

- наданням особами, особливо нелегальними мігрантами, неправдивих свідчень про

себе, обставини переправлення, що суттєво ускладнює їх подальшу ідентифікацію;

розширенням практики застосування переправниками засобів маскування з метою унеможливлення у подальшому їх ідентифікації за ознаками зовнішності, встановлення маршруту переміщення, транспортних засобів, місць проживання та перетинання державного кордону;

переправленням нелегальних мігрантів по каналах нелегальної міграції у декілька окремих етапів;

широким застосуванням безвізового режиму між Україною та суміжними державами СНД, легального в'їзду в Україну з метою подальшого нелегального перебування чи виїзду;

поширенням корупційних зв'язків із представниками владних структур, установ та організацій, забезпеченням їх стійкості з метою створення умов безперервності функціонування каналів нелегальної міграції та уникнення від відповідальності причетних до злочинної діяльності осіб.

Як ми вже вище зазначали, одним із важливих елементів криміналістичної характеристики злочинів є його «слідова» картина.

На формування слідової картини незаконного переправлення осіб через державний кордон України впливають: спосіб вчинення злочину; місце вчинення злочину (географія) та особливості ділянки кордону; система заходів протидії незаконному переправленню на лінії державного кордону та її стан (засоби, які ускладнюють, контролюють і попереджають); система загальнодержавних і спеціальних заходів протидії порушенням та екіпірування державного кордону.

Слідову картину у разі переправлення осіб через державний кордон України та її особливості можна встановити в результаті огляду: місця перетинання кордону; місця затримання порушників кордону; транспортних засобів, які пособники використовували (намагалися використати) для переправлення осіб через кордон; ділянки місцевості по маршруту руху осіб; предметів і пристроїв, які було використано для безпосереднього перетинання кордону; предметів спорядження та екіпірування, особистих речей і документів.

Основою характеристики слідової картини за інформаційною значимістю, на нашу думку, є місце безпосереднього порушення кордону, яке може бути в межах комплексу інженерних споруд і загороджень або поза межами цього комплексу.

З огляду на це, дуже важливо, досліджуючи слідову картину, пов'язати дії переправників і порушників, які самостійно перетина-

ють державний кордон. Особливістю слідової картини злочинів, пов'язаних із порушенням державного кордону особами (нелегальними мігрантами), є те, що вона відображає дії осіб, причетних до переправлення (пособників), і порушників державного кордону (нелегальних мігрантів), які перетинають його самостійно або ж разом із переправником.

Крім того, слідова картина може представляти єдину (нероздільну) локалізацію наслідків дій (у часі та просторі) залежно від стадії реалізації наміру.

Слідова картина у разі переправлення осіб через державний кордон – це сукупність відображень дій осіб, причетних до переправлення, і порушників державного кордону від початку реалізації злочинного наміру і до його завершення на території України чи суміжній території (припинення правоохоронними органами) або припинення порушення державного кордону у зв'язку з відмовою від реалізації незаконного переправлення.

Сліди злочинної діяльності виявляються на різних стадіях переправлення осіб через державний кордон України – приготування, замаху і вчинення злочину.

Найбільш характерними слідами незаконного переправлення осіб через державний кордон у 65 % випадків є сліди людини, у 41 % випадків – сліди транспортних засобів і в 23 % випадків – сліди підробки документів на право перетинання державного кордону.

Окремі види слідів, які становлять доказову базу у справах про незаконне переправлення осіб через державний кордон, виявляються під час проведення огляду місця події в 42,6 % випадків; огляду транспортних засобів, які використовувалися, – у 19,4 % випадків; огляд документів – 27,3 %; огляду інших предметів, які використовувалися під час переправлення, – у 22,6 % випадків.

Сліди, які залишаються на маршруті руху, можуть містити інформацію щодо особи переправника, його намірів, кількості порушників, напрямку руху, часу порушення кордону, особливостей поведінки порушників, використаних засобів та іншої важливої криміналістичної інформації [19].

Аналіз порушень державного кордону, пов'язаних із незаконним переправленням осіб, свідчить про те, що в 23,9 % випадків їх було здійснено на ділянках, які обладнані інженерно-технічними засобами охорони кордону, в 23,7 % випадків – через лінію розмежування в районі проведення Операції об'єднаних сил, в 17,2 % випадків – на ділянках, які обладнані відповідними прикордонними знаками, в 25,4 % випадків – на ділянках, які мають значну кількість об'їзних доріг

і в 9,8 % випадків – на ділянках, які оформлені лише в правовому порядку.

Щодо незаконного порушення державного кордону, передбаченого ст. 332-2 КК України, слідову картину будуть становити сліди, залишені безпосередньо під час перетинання державного кордону (на «зеленій» ділянці, у пунктах пропуску), як матеріальні, так й ідеальні, а також під час приховування слідів злочину та під час затримання (на лінії державного кордону, поза межами контрольованого прикордонного району).

Деяку інформацію про порушення державного кордону фіксують спеціальні пристрої, що використовуються для охорони державного кордону, та документи, які вказують на певний час і місце порушення кордону. Ця інформація також залишається в слідах пам'яті операторів, які спостерігали спрацювання електро-сигналізаційних комплексів, осіб прикордонного наряду, які безпосередньо спостерігали дії порушників кордону, брали участь у їх затриманні, а також їхніх помічників.

Щодо особливостей суб'єктного складу криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із незаконним переправленням осіб через державний кордон, то виділяється відсутність предмета посягання, потерпілого [6, с. 17] та наявність, крім особи злочинця, особи порушника (нелегального мігранта) [12, с. 23–24].

Вивчення діяльності злочинних формувань, причетних до переправлення осіб, свідчить про їх структурованість із чітким розподілом ролей та високим рівнем взаємодії та координації, а тому дає підстави умовно класифікувати особу злочинця: на організаторів; «вербувальників»; осіб, які виконують функцію забезпечення; переправників.

Аналіз практики органів охорони державного кордону свідчить, що організатором незаконного переправлення нелегальних мігрантів є особа до 40 років (46,1 %), чоловічої статі (97,6 %), громадянин України (79,4 %), із середньою спеціальною або вищою освітою (68,3 %), без постійного місця роботи (83,3 %).

До складу групи забезпечення входять іноземці, які легалізувалися в Україні (студенти, працівники спільних підприємств), – 19 %, однак основу групи становлять громадяни України (81 %), які обізнані з місцевими умовами та підтримують корупційні зв'язки з представниками влади і правоохоронних органів.

Відповідно до узагальнених результатів опитування особа переправника нелегальних мігрантів – це громадянин України (89,1 %), чоловік (93,6 %), віком від 25 до

40 років (78,4 %), з середньою або спеціальною освітою (69,6 %), без постійного місця роботи (86,2 %), з нестійкими злочинними установками (83,2 %), до кримінальної відповідальності не притягалася (83,5 %), злочин вчиняє у складі групи осіб (94,8 %), через корисливі мотиви (98,4 %), вибирає незаконні способи та засоби задоволення особистих потреб, поєднує функції пособника (87,1 %) з іншими видами співучасті (організатора чи керівника – 40,3 %, підбурювача – 35,7 %, виконавця – 29,8 %), мотивація злочинної діяльності є визначальною [18, с. 61].

Аналіз практики правоохоронних органів свідчить про те, що переправники безпосередньо через державний кордон є жителями прикордонних районів України чи суміжних держав, організатори та пособники – жителями центрів накопичення нелегальних мігрантів, а перевізники нелегальних мігрантів між центрами накопичення та місцем порушення державного кордону – жителі прикордонних районів. При цьому перевізники займаються виключно цією діяльністю або одночасно із виконанням обов'язків за місцем основної роботи.

Порушники державного кордону, на нашу думку, можуть бути класифіковані:

- за правовими підставами – незаконно мігрують по всьому маршруту переправлення чи по окремих його ділянках;
- способом переправлення через державний кордон – одиночні, в складі групи;
- мотивами міграції – працевлаштування, об'єднання сімей, навчання, туризм;
- причинами міграції – соціальні, воєнно-політичні, економічні, релігійні;
- соціальним статусом мігрантів у країні проживання – безробітні, такі, що тимчасово працюють, мали власний бізнес, студенти (учні), пенсіонери, військовослужбовці;
- віком – на групи до 20 років, 20–30 років, 30–40 років, 40–50 років;
- відношенням до громадянства – іноземці, особи без громадянства.

Висновки

Таким чином, дослідивши найбільш характерні елементи криміналістичної характеристики, такі як спосіб, слідова картина та суб'єкти порушень державного кордону України, можна говорити про сприяння результатів дослідження успішному та ефективному розслідуванню цього виду злочинів, а також вирішенню значного кола питань на початковому етапі розслідування. Характеристика тих чи інших елементів змінюється та залежить від змін злочинної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Берназ П.В. Проблема поняття і змісту криміналістичного забезпечення слідчої діяльності. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 4. С. 270.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.
3. Данилевська Ю. О. Порухення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: питання обґрунтованості криміналізації. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 8. С. 165–168.
4. Дорош Л.В. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканості державного кордону України : монографія. Харків : Право, 2014. 304 с.
5. Капітанчук Л. Ю. Особливості розслідування нелегальної міграції : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2011. 250 с.
6. Литвін Ю. И Осмотр места происшествия при нарушении государственной границы Украины : дисс. ... кандидата юрид. наук. Хмельницький, 1998. 180 с.
7. Сайнчин А. С. Методика розкриття незаконного переправлення осіб через державний кордон України (криміналістичні та оперативно-розшукові аспекти) : монографія. Одеса : Фенікс, 2008. 368 с.
8. Сич В. О. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням державного кордону : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Хмельницький, 1998. 17 с.
9. Весельський, В. Криміналістична характеристика злочинів. *Право України*. 2001. № 5. С. 112–114.
10. Зарубей, В. Криміналістична характеристика злочинів: поняття, зміст, значення для розслідування. *Право України*. 2007. № 9. С. 86–89.
11. Аверьянова Т. В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. *Криміналістика : учебник для вузов*. Москва : Изд-во НОРМА, 2001. 990 с.
12. Серета Г. П., Орлеан А. М., Соколова А. Я., Ганова Г. О. Кримінально-правові засоби протидії нелегальній міграції та роль прокуратури у їх застосуванні : наук.-практичний посібник. Київ, 2010. 64 с.
13. Белкин, Р.С. *Криміналістика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики*. Москва : Издательство НОРМА, 2001. 240 с.
14. Бахин, В. П. *Криміналістика. Проблемы и мнения (1962–2002)*. Киев, 2002. 268 с.
15. Левченко, О. П. *Раскрытие и расследование преступлений, связанных с незаконной миграцией : учеб.-методическое пособие*. Москва : Изд-во Юрлитинформ, 2006. 320 с.
16. Филиппов, А. Г. *О понятии и содержании криминалистической характеристики преступлений. Вопросы совершенствования методики расследования преступлений : сборник научных трудов*. Ташкент, 1984. С. 4–9.
17. Левковський, В. Ф. *Стан та шляхи боротьби з нелегальною міграцією в Україні. Боротьба з організованою злочинністю та корупцією (теорія і практика)*. 2002. № 6. С. 41–46.
18. Бахин В.П., Капітанчук Л.Ю., Литвін Ю.І. *Виявлення та розслідування нелегальної міграції : монографія*. Хмельницький, 2013. 164 с.
19. Онисько, О. І. *Види слідів та їх використання при розслідуванні незаконного перетинання державного кордону (за матеріалами дізнання органів ПВУ) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук*. Київ, 2003. 21 с.

The article is based on criminal legal analysis and jurisprudence the structure of forensic characteristics of the illegal transfer of persons across the state border and the illegal crossing of the state border of Ukraine has been determined. The analysis and features of the most effective elements these types of forensic characteristics had been determined. There are a way of committing a crime, a trace pattern and a subject of a criminal offense. Studies of the way of violations of the state border allowed establish a direct connection with the trail picture of a criminal offense. An analysis of the ways of transferring persons across the state border of Ukraine made it possible to determine the criteria for their classification and to characterize modern methods of illegal transfer of persons. The criminal activity connected with the transfer of persons across the state border testifies that the ways of illegal transfer of persons across the state border are constantly being improved and are developing fundamentally new, which are designed to minimize the effective work of law enforcement agencies. The feature of the trace picture of the illegal transfer of persons is that it reflects the actions of persons involved in the transfer and actions of violators of the state border from the beginning of the implementation of the criminal intent and until its completion. A follow-up picture of the illegal crossing of the state border is a trace of a violation of the state border at the crossing, in case of concealment and in the custody of the violator of the state border. Regarding the peculiarities of the subjective composition of the forensic characterization of crimes connected with the illegal transfer of persons across the state border, then the absence of the object of the attack, the victim and the presence of the person other than the offender - the person of the offender (illegal migrant). In this case, the person of the offender can be conditionally classified: the organizers; "recruiting"; persons performing the function of security and shippers.

Key words: forensic characteristic of violations of the state border, method of committing a crime, person of the offender, trace pattern of violations of the state border.